

Tartu deklaratsioon

LEADERi/CLLD uuendamine perioodiks 2020+

22.-23. novembril 2016 toimus Tartus Euroopa LEADER Ühenduse poolt korraldatud konverents „**Renewing LEADER/CLLD for 2020+; Celebrating 25 years of LEADER in Europe!**“, millega tähistati 25. juubeliaastat LEADER programmi rakendamisest Euroopas ning ühtlasi töötati välja parendusettepanekud uueks programmiperioodiks 2021-2027.

Konverentsil osales 140 delegaati 25 Euroopa riigist, kes esindasid ligikaudu 2000 Euroopa kohalikku LEADER tegevusgruppi, maaeluvõrgustikke, liikmesriikide ministeeriume ja Euroopa Komisjoni ning ühiselt töötati välja **alljärgnev visioon** LEADERi/CLLD (CLLD - *community-led local development* ehk kogukonna juhitud kohalik areng) ja kohalike tegevusgruppide rollist 2027. aastaks:

LEADERi/CLLD VISIOON 2027. aastaks

Aastal 2027 on LEADER sõltumatu, usaldusväärne, loov, laialdaselt tuntud ja lahendustele suunatud kogukondade igakülgsele osalemisele põhinev liikumine, mille eesmärk on luua targad ja elujõulised ning oma liikmete vajadustega arvestavad maakogukonnad. LEADER on senisest paremini nähtav ja toimib inimestelt inimestele. LEADER-meetodit kasutavad kohalikud tegevusgrupid on piirkondliku arengu tugisammasteks ning neid toetatakse, hinnatakse ja usaldatakse regionaalsel, riiklikul ja Euroopa tasandil. Kõiki tasandeid ja osapooli ühendab ühtne, vastastikusel mõistmisel põhinev arusaam LEADERi põhimõtetest. Kohaliku arengu strateegiad põhinevad maaelanikkonna tegelikel vajadustel ning neid viivad ellu autonoomsed kohalikud tegevusgrupid. Sidusrühmade vaheline usaldus on suur kogu LEADER programmi elluviimise protsessi ulatuses. Kohalikud tegevusgrupid on võimelised kaasama oma piirkonna passiivseid osapooli ning suudavad mõõta oma töö lisaväärtust nii kvalitatiivsete kui ka kvantitatiivsete näitajate kaudu. Kogukonna juhitud kohalikku arengut (CLLD) viiakse ellu "multi fondid" lähenemise kaudu. CLLD rahastamiseks erinevatest Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest on liikmeriikide siseselt loodud üks ühine fond, mida koordineerib üks korraldusasutus vastavalt ELi tasandil välja töötatud ühtsele seadusandlikule raamistikule. Rahvusvaheline koostöö nii Euroopa Liidu kui ka kolmandate riikidega on tõhus tööriist maaelu arendamiseks, mis põhineb EL tasandil välja töötatud ühtsel reeglistikul ning milleks kohalikud tegevusgrupid kasutavad samuti "multi fondid" lähenemist.

Konverentsi arutelude ja töötubade käigus kogutud ettepanekute ja ELARDi liikmeskonda kuuluvate LEADER tegevusgruppide võrgustike ühiste jõupingutuste tulemusena on vastu võetud **järgmine** Euroopa institutsioonidele ja liikmesriikidele suunatud **deklaratsioon**:

1. Meie, kohalike LEADER tegevusgruppide esindajad, usume, et praeguste poliitiliste arengute tõttu Euroopas on **25 aasta vanune LEADER/CLLD meetod tähtsam kui kunagi varem**. Tegemist on Euroopa-põhise alt-üles suunatud arendusmeetodiga, mis aitab leevendada Euroopa-vastaseid hoiakuid kohalikes kogukondades, panustades sotsiaalsesse kaasatusse ja jätkusuutlikku kohalikku arengusse piirkondades, kus seda meetodit rakendatakse. Lisaks on LEADER-meetod tõhus partnerlusvahend maaelu juhtimiseks ning on seni olnud ainus tööriist, mis on toonud Euroopa rahastusega seotud otsuste langetamise kohalikule tasandile. LEADER-meetodi abil **on kohalikud kogukonnad võtnud endale vastutuse** oma elu- ja töökeskkonna üle otsustamise ja kujundamise eest. Seetõttu toetame igakülgsele selle potentsiaali kasutamist ELi ja riiklike poliitikate kavandamisel ning usume, et **kogukondade initsiatiiv ja roll maaelu arendamises peab tulevikus kindlasti suurenema**.
2. Usume, et täieliku potentsiaali saavutamiseks ja hetkel LEADERi/CLLD rakendamisega seotud kitsaskohtade ületamiseks on **äärmiselt oluline suurendada LEADERi/CLLD rakendamise tõhusust**. Hindame kõrgelt Euroopa Komisjoni varasemat ja praegust toetust LEADER-meetodile ning oleme teadlikud meetodi rakendamise tulemuslikkuse mõõtmise vajadusest. **LEADERi/CLLD rakendamise kvaliteedi oluliseks tõstmiseks vajame aga senisest suuremat dialoogi ja tõhusamaid lahendusi**. Ettevalmistused programmiperioodiks 2021–2027 on meie jaoks kriitilise tähtsusega, andes võimaluse otsustada, millised muudatused on selle pikaajalise meetodi rakendamisel vajalikud. Seetõttu kutsume Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles **astuma tihedamasse dialoogi** kohalike tegevusgruppide ja neid esindavate LEADER-võrgustikega ning **usaldama nende 25 aasta jooksul omandatud kogemusi**.

3. Alates 2007. aastast, mil LEADER maaelu arengukavades peavoolustati, on LEADER-meetodi kasutamisel eemaldatud selle põhieesmärgist, milleks on kohalike kogukondade võimestamine nende elu- ja töökeskkonna kujundamisel. Selle asemel, et kasutada seda meetodit maaelu arengukavades pigem horisontaalse teljena, nagu soovitati Euroopa Liidu strateegilistes suunistes maaelu arendamise kohta perioodil 2007–2013 ja komisjoni vastava perioodi määruuses, loodi üleliia bürokraatlik meetme-põhine süsteem. Antud süsteem ei paku jätkusuutlikele ja pikaajalistele tulemustele suunatud kasutajasõbralikku ja arengut soodustavat tööriista, vaid keskendub üksipulgi kulutuste selgitamisele. Seda negatiivset tendentsi on terves reas hinnangutes ja aruannetes küll ka toonitatud, ent sellegipoolest muutub LEADERi praktiline rakendamine maaelu arengukavade meetmena praegusel perioodil üha keerukamaks. Toetame seda, et sisulise arengu ning abikõlblikkus- ja kontrollimenetluste tagamiseks vajalike tehniliste protseduuride kasutamise vahel peab valitsema mõistlik tasakaal. Hetkel see tasakaal puudub ning rõhuasetus on tugevalt kaldu kulutuste selgitamise ja kontrollimise suunas. See tendents mõjub kohalikule ja piirkondlikule arengule juba praegu pärssivalt ja ei ole pikaajalises perspektiivis jätkusuutlik ning võib seega LEADER-meetodi väärtust oluliselt kahandada. **LEADERi põhieesmärk – maakogukondade võimestamine – tuleb uue rakendusraamistiku kavandamisel tuua tagasi tähelepanu keskpunkti.** Liikmesriikide ja Euroopa tasandil elluviidava poliitika ja rakendusraamistiku kavandamisel **tuleb uuesti kinnistada ja ausse tõsta LEADER-meetodi peamised põhimõtted. Need põhimõtted on: alt-üles lähenemine, piirkondlikud arengustrateegiad, erinevate sektorite partnerlus, võrgustumine ja koostöö, integreeritud maaelu areng, innovatsioon, horisontaalne juhtimine. LEADER/CLLD rakendusraamistik peaks nende põhimõtete elluviimist igakülgsest toetama, mitte takistama.**
4. LEADER-meetod on kogukonna juhitud kohaliku arengu (CLLD) ja "multi fondid" lähenemise valguses omandanud praegusel programmiperioodil laiema perspektiivi. Võimalus toetada LEADER-meetodit erinevatest Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest on kahtlemata positiivne areng. Suuremat selgust on aga vaja selles, millistest fondidest mida toetatakse, ja kui mõni liikmesriik otsustab kasutada kohalike tegevusgruppide jaoks üksnes Põllumajandusfondi (EAFRD) vahendeid, ei tohiks tegevusgruppide valikut tegevuste osas piirata. **Kohalikele tegevusgruppidele peab olema tagatud paindlikkus arengutegevuste ja -meetmete valikul,** et kindlustada kohaliku arengu strateegiate rakendamine vastavalt konkreetse maapiirkonna tegelikele vajadustele ja tegelikele potentsiaalile.
5. Rohelise majanduse, sotsiaalse kaasatuse, rändeküsimuste, piirkondlike klastrite, maa ja linna vaheliste sidemete, nutikate lahenduste ja infotehnoloogia tähtsus maaelu arengus on kasvamas. Kohalikud tegevusgrupid on oma piirkonnas innovaatiliste lahenduste propageerijad. Äärmiselt positiivne on see, et arvukad LEADER-piirkonnad on valinud innovatsiooni oma kohaliku arengu strateegiate ja piirkonna edendamise põhivahendiks ja edasikandvaks jõuks. Meeles tuleb pidada aga sedagi, et uuendusi ja n-ö nutikat arengut ei tohiks ülalt alla peale suruda kui ainuõiget viisi maapiirkondade kõikide probleemide lahendamiseks. Uuendused on üks LEADER-meetodile omaseid elemente, millega maakogukonnad peavad tegelema ise, vastavalt oma motivatsioonile ja vajadustele. **Kohalikele tegevusgruppidele on vajalik tagada tingimused ja piisavad vahendid, et nad saaksid arendada oma võimekust toetada alt-üles uuendusi ning korraldada kohalikele sidusrühmadele vajalike võrgustike tööd ja koolitust.**
6. Kohalikud tegevusgrupid on oma piirkonna arendusorganisatsioonid. Neil on piirkonna võimekuse suurendamiseks vajalikud otsesed sidemed maapiirkonna ettevõtete, kohalike omavalitsuste ja kodanikuühiskonnaga ning nad suudavad kaasata kohalikke ja piirkondlikke ressursse ning rakendada inimeste erinevad oskused sünergiat loovaks arenguks. Vaja on luua **tingimused, mis võimaldavad kohalikel tegevusrühmadel keskenduda oma ülesandele piirkonda elavdada ning soodustada parimate ideede teket ja elluviimist.** Selleks, et ametiasutused saaksid paremini toetada tegevusgruppe elavdamistegevuste elluviimisel, on vajalik suurendada ametiasutuste teadlikkust elavdamistegevuste vajalikkusest, samuti rahvusvaheliste koostööprojektide tähtsusest. Eelarvetes tuleb tagada asjakohane summa jooksvateks ja elavdamiskuludeks.
7. Usume, et **LEADER/CLLD tuleks lugeda võimsaks iseseisvaks arendusmeetodiks,** mida rakendatakse integreeritud kohaliku arengu strateegiate kaudu, kasutades selleks kõiki Euroopa ja riikliku rahastamise asjaomaseid vahendeid. Selleks, et saavutada LEADER/CLLD täielik potentsiaal on vaja laiemat platvormi ning lisaks Euroopa maaelu arengu poliitikale peab LEADER/CLLD saama kõikide asjaomaste Euroopa Liidu ja riiklike poliitikate lahutamatuks osaks.
8. Eespool toodud põhjustel usume, et **kohalikele tegevusgruppidele ja nende esindusvõrgustikele tuleks anda senisest suuremad volitused ja vastutus LEADERi/CLLD rakendamiseks selge raamistiku kujundamisel.** Kohalike tegevusgruppide esindusvõrgustike, korraldusasutuste ja Euroopa Komisjoni vahelist suhtlust tuleb oluliselt parandada ja nende vahel sisse seada tõeline partnerlus. Ühissätete määruuses esitatud praegused määratlused ei kaitse LEADERi/CLLD keskmes oleva ühtse käsitluse terviklikkust. Liikmesriikidel ei tohiks lubada seda terviklikkust lahendada vastavalt nende isiklikele tõlgendustele LEADER-meetodist ja EL regulatsioonidest. Tuleb tagada, et kohalikud tegevusgrupid saaksid valida tegevused ja projektid (k.a rahvusvahelised koostööprojektid) kohaliku arengu strateegiate elluviimiseks ilma korraldusasutuste sekkumiseta. **Laiemalt tuleb levitada häid tavasid kohalike tegevusgruppide endi meetmete väljatöötamisel.** Ainult sel moel kasutatakse ära LEADERi täielik potentsiaal ja tagatakse kohaliku arengu strateegiate rakendamine täielikus kooskõlas kohalike vajadustega.

9. Selleks, et tõhustada LEADER/CLLD "multi fondid" lähenemisel põhinevat rakendamist, teeme ettepaneku täita enne 2021–2027 programmiperioodi algust järgmised tingimused:
- Töötada õigeaegselt välja lihtsad eeskirjad, suunised ning hindamis- ja IT-süsteemid, mis võtavad maksimaalselt arvesse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide tingimuste ühtlustamist. Me vajame **tasakaalustatud õiguslikku raamistikku, mis ühelt poolt tagab LEADER-meetodi ja põhimõtete korrektse rakendamise liikmesriikides ja teisalt vähendab märkimisväärselt kohalikel tegevusgruppidel lasuvat bürokraatiakoormat**. Rakendusraamistiku kavandamisel liikmesriikides on võttesõnaks mitte ainult lihtsustamine, vaid ka dereguleerimine. Uues poliitilises ja majanduslikus kontekstis tuleks seega vähendada bürokraatiakoormat ja luua lihtne raamistik, mis keskendub võimalustele, mitte piirangutele ja usaldamatusele. Selle asemel, et keskenduda vigade ennetamisele, peaksime senisest enam mõtlema kogukondade vajadustele ja sellele, **kuidas regulatsioon saab tegevusgruppe ja projektitoetuse saajaid kohaliku arengu strateegia rakendamisel toetada**.
 - Eeskirjad ja suunised ning hindamis- ja IT-süsteemid tuleb välja töötada kaasates sellesse kõik sidusrühmad. Loodavad IT-süsteemid e-taotluste esitamiseks ning seireks ja hindamiseks peavad põhinema **paindlikel ja avatud platvormidel, et vältida standardiseerimist ja võimaldada kohalikel tegevusgruppidel säilitada oma kohaliku arengu strateegia eripärad**.
 - Ainus viis tagada mitmest fondist rahastatava CLLD tõhus rakendamine on teha selle juhtimine liikmesriigi või piirkondlikul tasandil **ühe koordineeriva asutuse ülesandeks**. Euroopa Liidu tasandil tuleks EGESIFI (Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide ekspertrühm) alarühmana moodustada CLLD komisjon CLLD rakendamise seireks ja suunamiseks liikmesriikides.
 - LEADERi/CLLD rakendamine on määratud nurjumisele, kui kohalikul tasandil domineerivad karistusahvardused. Kuna LEADERi üks olulisi eesmärgi on uuenduslike lahenduste leidmine, tuleb endale teadvustada eksperimendaalsete projektidega sageli kaasnevaid riske. Uuenduslike lahenduste soodustamiseks tuleks kaaluda eeskirjade kohandamist nii, et need toetaksid eksperimendaalse tegevuse ja eksperimendaalsete projektide elluviimist ja vähendaksid karistushirmu.
 - Oluline on tugevdada ühtsustunnet**. Kõik protsessi kaasatud sidusrühmad, kohalikud tegevusrühmad ja ametiasutused peavad läbima korraliku koolituse ja olema tuttavad LEADERi/CLLD rakendamise iseärasustega. See saavutatakse juhul, kui ametiasutused ja kohalikud tegevusgrupid mõistavad tänu hästi koordineeritud dialoogile teineteise tegelikkuse olukorda.
 - Sujuva rakendamise tagamiseks peavad korraldusasutused aktsepteerima kohalike tegevusgruppide esindusõrgustikke **täisväärtuslike partneritena**. Nad tuleb algusest peale kaasata liikmesriikides seadusandliku raamistiku kujundamisesse ja IT-tööriistade väljatöötamisse ning Euroopa Komisjoni poolt koordineeritud protsessi.
 - Rahvusvaheliste ja piirkondadevaheliste koostööprojektide eeskirjade ühtlustamine on kriitilise tähtsusega ja tuleks seega paika panna Euroopa Liidu tasandil. Eeskirjade, menetluste, ajakavade ja ühiskulude erinevused liikmesriikide lõikes on siin aga suureks takistuseks, mis sageli tähendab seda, et rahvusvaheliste ja piirkondadevaheliste koostööprojektide algatamine ja elluviimine muutub üha aja- ja ressursikulukamaks. **Rahvusvaheliste ja piirkondadevaheliste projektide väljavalimine ja heakskiitmine peab olema kohalike tegevusgruppide ülesanne**. Kõik LEADER-programmi osapooled peavad jõudma ühtsele arusaamisele rahvusvaheliste projektide kasuteguritest ja lisaväärtusest. Senisest suuremat tähelepanu tuleks pöörata uutele meetodikatele ja praktilisemale lähenemisele heade praktikate jagamisel liikmesriikide vahel ülaltoodud protsesside kujundamisel.

Kutsume Euroopa Komisjoni, teisi Euroopa institutsioone ja liikmesriike üles tegema kõik vajalikud jõupingutused LEADERi/CLLD raamistiku uuendamiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide raamistiku reformimisel programmiperioodiks 2021–2027.

Deklaratsioon on koostatud konverentsil kaks päeva väldanud töötubade käigus osaluspõhiste meetodite abil. Osalejaid oli Austriast, Belgiast, Bulgaariast, Horvaatiast, Tšehhi Vabariigist, Taanist, Eestist, Soomest, Prantsusmaalt, Gruusiast, Saksamaalt, Kreekast, Iirimaaalt, Lätist, Leedust, Moldovast, Hollandist, Poolast, Portugalist, Rumeeniast, Slovakiast, Sloveeniast, Hispaaniast, Rootsi ja Ühendkuningriigist.

Lisateave:

Kristiina Tammets
ELARDi president

ELARD Aisbl
Telefon: +372 5340 9873
E-post: kristiina.tammets@elard.eu
www.elard.eu